

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ ખાતે

સ્પેશિયલ સિવિલ અપ્લિકેશન નં. ૮૯૧૫/૧૯૯૭

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એમ.એસ. શાહ સહી / –

=====

૧. શું સ્થાનિક અખબારોના રીપોર્ટ્સને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી છે?	હા
૨. રીપોર્ટરને મોકલવામાં આવે કે નહીં?	હા
૩. શું ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની આખરી નકલ જોવા માંગે છે?	ના
૪. શું આ કેસમાં ભારતીય બંધારણ અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલ કોઈ હુકમના અર્થઘટન અંગે કાયદાનો કોઈ નોંધપાત્ર પ્રશ્ન સમાયેલ છે?	ના
૫. શું સિવિલ જજને પરિપત્રિત કરવામાં આવે કે કેમ?	ના

અતુલભાઈ બાલાભાઈ પટેલ

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય

ઉપસ્થિતિ:

અરજદાર તરફે શ્રી તુષાર મહેતા

સામાવાળા નં. ૧ તરફે એ.જી.પી. શ્રી ડી.પી. જોશી

સામાવાળા નં. ૨ થી ૮ તરફે શ્રી એ.જે. પટેલ

કોરમ : માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એમ.એસ. શાહ

ચુકાદાની તારીખ: ૧૨/૦૫/૯૯

સી.એ.વી. ચુકાદો

બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળની આ પિટિશન વિચારણા માટે

નીચેનો પ્રશ્ન ઉપસ્થિત કરે છે:—

"શું ધ બોમ્બે રેવન્યુ ટ્રિબ્યુનલ એક્ટ, ૧૯૫૭ હેઠળ રચાયેલ ગુજરાત રેવન્યુ ટ્રિબ્યુનલ, ધ બોમ્બે ટેનન્સી એન્ડ એગ્રીકલ્ચરલ લેન્ડ્સ એક્ટ, ૧૯૪૮ ની કલમ ૭૬ હેઠળ રિવિઝનની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરતી વખતે, પોતાના નિર્ણયોની સમીક્ષા (રિવ્યૂ) કરવાની સત્તા ધરાવે છે."

૨. અરજદારો દ્વારા જણાવ્યા મુજબ, આ પિટિશન દાખલ કરવા તરફ દોરી જતા તથ્યો નીચે મુજબ છે:-

અમદાવાદ શહેર તાલુકા અને જિલ્લાના નિકોલ ગામમાં આવેલી પ્રશ્નવાળી જમીન બાઈ જાદવ એટલે કે અરજદારોના પૂર્વજોના નામે ચાલતી હતી. વર્ષ ૧૯૭૫ માં, મામલતદાર અને એગ્રીકલ્ચરલ લેન્ડ ટ્રિબ્યુનલ, અમદાવાદે ધ બોમ્બે ટેનન્સી એન્ડ એગ્રીકલ્ચરલ લેન્ડ્સ એક્ટ, ૧૯૪૮ (જે હવે પછી "સદર ટેનન્સી એક્ટ" તરીકે ઉલ્લેખિત છે) ની કલમ ૩૨જી હેઠળ કાર્યવાહી શરૂ કરી હતી. પક્ષકારોને સાંભળ્યા પછી, મામલતદાર અને એગ્રીકલ્ચરલ લેન્ડ ટ્રિબ્યુનલે ખરીદ કિંમત નક્કી કરતો તારીખ ૧૦.૨.૧૯૭૫ નો હુકમ પસાર કર્યો હતો. સામાવાળા નં. ૨ થી ૮ (જે હવે પછી "સામાવાળા(ઓ)" તરીકે ઉલ્લેખિત છે) એ ૧૭.૪.૧૯૮૫ ના રોજ ડેપ્યુટી કલેક્ટર, અમદાવાદ સમક્ષ ઉપરોક્ત હુકમને પડકારતી અપીલ દાખલ કરી હતી. પોતાના તારીખ ૨૯.૧.૧૯૮૬ ના ચુકાદા અને હુકમ દ્વારા, ડેપ્યુટી કલેક્ટરે મામલતદાર અને એ.એલ.ટી. ના હુકમને રદબાતલ તેમજ બાજુ પર રાખ્યો હતો અને બાબત રિમાન્ડ કરી હતી. અરજદારોએ સદર ટેનન્સી એક્ટની કલમ ૭૬ હેઠળ ૨૯.૨.૧૯૮૬ ના રોજ ગુજરાત રેવન્યુ ટ્રિબ્યુનલ (જે

હવે પછી "સદર ટ્રિબ્યુનલ" અથવા "ગુજરાત રેવન્યુ ટ્રિબ્યુનલ" તરીકે ઉલ્લેખિત છે) સમક્ષ રિવિઝન અપિલકેશન દાખલ કરી હતી. પક્ષકારોને સાંભળ્યા પછી, સદર ટ્રિબ્યુનલે તારીખ ૩૦.૯.૧૯૯૭ નો ચુકાદો અને હુકમ આપીને રિવિઝન અપિલકેશન મંજૂર કરી હતી, ડેપ્યુટી કલેક્ટરના હુકમને બાજુ પર રાખ્યો હતો અને મામલતદાર અને એ.એલ.ટી., સિટી તાલુકા, અમદાવાદના તારીખ ૧૦.૨.૧૯૭૫ ના હુકમને પુનઃસ્થાપિત કર્યો હતો. ત્યારપછી, સામાવાળા(ઓ)એ ધ બોમ્બે રેવન્યુ ટ્રિબ્યુનલ એક્ટ, ૧૯૫૭ (જે હવે પછી "સદર ટ્રિબ્યુનલ એક્ટ" તરીકે ઉલ્લેખિત છે) ની કલમ ૧૭ હેઠળ સદર ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ રિવ્યૂ અપિલકેશન દાખલ કરી હતી. સદર ટ્રિબ્યુનલે સદર રિવ્યૂ અપિલકેશન પર નોટિસ જારી કરી હતી અને તેના તારીખ ૩૦.૯.૧૯૯૭ ના ચુકાદા અને હુકમના અમલ પર સ્ટે આપ્યો હતો. તેથી અરજદારોએ સદર ટ્રિબ્યુનલ એક્ટની કલમ ૧૭ હેઠળ દાખલ કરાયેલ હોવાનું જણાવાતી ઉપરોક્ત રિવ્યૂ અપિલકેશનને સ્વીકારવા, સાંભળવા અને નિર્ણય કરવાથી સદર ટ્રિબ્યુનલને રોકવા માટે પ્રોહિબિશનની રિટની અરજ કરતી આ સ્પેશિયલ સિવિલ અપિલકેશન દાખલ કરેલ છે. અરજદારોએ ઉપરોક્ત રિવિઝન અપિલકેશન પેનિંગ હોવા દરમિયાન સદર ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા તારીખ ૩.૧૨.૧૯૯૭ ના વચગાળાના હુકમને પણ પડકાર્યો છે.

૩. નોટિસ જારી કરતી વખતે, આ કોર્ટે ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષની આગળની કાર્યવાહી પર વચગાળાનો મનાઈ હુકમ આપ્યો હતો અને આ પિટિશનના નિકાલ

સુધી તે ચાલુ રાખવામાં આવ્યો છે. આખરી નિકાલ માટે પિટિશનની લંબાણપૂર્વક સુનાવણી કરવામાં આવી હતી.

૪. પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલોની સામસામેની દલીલો વર્ણવતા પહેલાં, હાલની પિટિશનમાંના વિવાદ સાથે સંબંધ ધરાવતી સંબંધિત વૈધાનિક જોગવાઈઓનો સંદર્ભ લેવો જરૂરી બનશે. ધ બોમ્બે રેવન્યુ ટ્રિબ્યુનલ એક્ટ, ૧૯૫૭ ની સંબંધિત જોગવાઈઓ નીચે મુજબ છે:—

સદર ટ્રિબ્યુનલ એક્ટની કલમ ૯ ની પેટા-કલમ (૧) એવી જોગવાઈ કરે છે કે પ્રથમ અનુસૂચિમાં નિર્દિષ્ટ કાયદાઓની જોગવાઈઓ હેઠળ ઉદ્ભવતા કેસોના સંબંધમાં કલેક્ટર અથવા ડેપ્યુટી કમિશનરના હોદ્દાથી નીચેના ન હોય તેવા અધિકારીઓના નિર્ણયો અને આદેશો સામેની અપીલો સ્વીકારવા અને તેનો નિર્ણય કરવા તથા તેમાં સુધારો (રિવિઝન) કરવાનું અધિકારક્ષેત્ર ટ્રિબ્યુનલ પાસે રહેશે. સદર અનુસૂચિમાં સદર ટેનન્સી એક્ટનો સમાવેશ થતો નથી.

કલમ ૯ ની પેટા-કલમ (૨) અને (૩) સરકારને પ્રથમ અનુસૂચિમાંની કોઈપણ નોંધ ઉમેરવા, સુધારવા અથવા રદ કરવાની સત્તા આપે છે.

કલમ ૧૨ એવી જોગવાઈ કરે છે કે આ અધિનિયમમાં સમાવિષ્ટ કંઈપણ બાબત અપીલો, અરજીઓ કે રિવિઝન સ્વીકારવા અને તેનો નિર્ણય કરવા માટે તે સમયે અમલમાં રહેલા અન્ય કોઈપણ કાયદા દ્વારા અથવા તે હેઠળ ટ્રિબ્યુનલને

આપવામાં આવેલી કોઈપણ સત્તાઓ અથવા કાર્યોને અસર કરશે નહીં.

કલમ ૧૩ એવી જોગવાઈ કરે છે કે આ અધિનિયમ દ્વારા અથવા તે હેઠળ તેના પર સોંપવામાં આવેલા અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરતી વખતે, ટ્રિબ્યુનલ વિવિધ નિર્દિષ્ટ હેતુઓ માટે અને આવા અન્ય હેતુઓ માટે જે નિર્ધારિત કરવામાં આવે તે માટે સિવિલ કોર્ટની તમામ સત્તાઓ ધરાવશે.

કલમ ૧૪ ટ્રિબ્યુનલના પ્રેસિડેન્ટને, સદર અધિનિયમની જોગવાઈઓને અધીન અને રાજ્ય સરકારની પૂર્વ મંજૂરીથી, ટ્રિબ્યુનલની પ્રેક્ટિસ અને પ્રક્રિયાના નિયમન માટે નિયમો બનાવવાની સત્તા આપે છે.

કલમ ૧૭(૧) તેના સંપૂર્ણ સ્વરૂપમાં રજૂ કરવી જરૂરી છે અને તે નીચે મુજબ વંચાય છે:—

"૧૭. ટ્રિબ્યુનલના હુકમોની સમીક્ષા (રિવ્યૂ) –(૧) ટ્રિબ્યુનલ, પોતાની મેળે અથવા કોઈપણ હિત ધરાવતા પક્ષકારની અરજી પર, અને જ્યાં તે સરકાર દ્વારા કરવામાં આવેલી અરજી પર કલમ ૧૫ હેઠળ રાજ્ય સરકારને સાંભળવામાં આવે છે, કોઈપણ કેસમાં પોતાના નિર્ણય અથવા હુકમની સમીક્ષા કરી શકે છે, અને તેના સંદર્ભમાં તેને જે યોગ્ય અને વાજબી લાગે તેવો હુકમ પસાર કરી શકે છે:

પરંતુ શરત એ છે કે કોઈપણ પક્ષકાર દ્વારા કરવામાં આવેલી આવી કોઈ અરજી ત્યાં સુધી સ્વીકારવામાં આવશે નહીં, જ્યાં સુધી ટ્રિબ્યુનલને ખાતરી ન થાય કે કોઈ નવી અને મહત્વપૂર્ણ બાબત અથવા પુરાવાની શોધ થઈ છે જે યોગ્ય ખંત રાખ્યા પછી પણ આવા પક્ષકારની જાણમાં ન હતી અથવા જ્યારે તેનો નિર્ણય લેવામાં આવ્યો ત્યારે તેના દ્વારા રજૂ કરી શકાયો ન હતો, અથવા રેકૉર્ડ પર દેખીતી કોઈ ભૂલ કે ક્ષતિ રહી ગઈ છે, અથવા અન્ય કોઈ પર્યાપ્ત કારણસર:

વધુમાં શરત એ છે કે, આવા નિર્ણય અથવા હુકમમાં ફેરફાર કે સુધારો ત્યાં સુધી કરવામાં આવશે નહીં, જ્યાં સુધી આવા હુકમના સમર્થનમાં હાજર રહેવા અને સાંભળવા માટે હિત ધરાવતા પક્ષકારોને નોટિસ આપવામાં ન આવી હોય.

કલમ ૧૭ ની પેટા-કલમ (૨) સમયમર્યાદા (લિમિટેશન) ની જોગવાઈ કરે છે.

કલમ ૧૮ અને ૧૯ નીચે મુજબ વંચાય છે:—

"૧૮. ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા પસાર કરાયેલા હુકમોની અમલબજવણી કરવાની રીત.—
ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા પસાર કરાયેલા તમામ હુકમોની અમલબજવણી તે જ રીતે કરવામાં આવશે જે રીતે સમાન હુકમો, જો રાજ્ય સરકાર અથવા અન્ય સક્ષમ સત્તાધિકારી દ્વારા પસાર કરવામાં આવ્યા હોય, તો તેની અમલબજવણી થઈ શકી
હોત."

"૧૯. કોર્ટ ફીમાંથી મુક્તિ.- કોર્ટ-ફીઝ એક્ટ, ૧૯૭૦ (૧૯૭૦ નો ૭) અથવા બોમ્બે રાજ્યના કોર્ટપિણ ભાગમાં અમલમાં રહેલા કોર્ટપિણ અનુરૂપ કાયદામાં સમાવિષ્ટ કંઈપિણ હોવા છતાં, ટ્રિબ્યુનલને કરવામાં આવેલી કોર્ટપિણ અપીલ અથવા અરજી પર કોઈ કોર્ટ ફી વસૂલવામાં આવશે નહીં.

પરંતુ શરત એ છે કે જ્યાં ટ્રિબ્યુનલ કોર્ટપિણ ગણોત કાયદા અથવા અન્ય વિશેષ કાયદા હેઠળ કોર્ટપિણ સત્તાઓ અથવા કાર્યોનો ઉપયોગ કરે છે અને તે કાયદો ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ કોર્ટપિણ અપીલ અથવા અરજી પર કોર્ટ ફી વસૂલવાની જોગવાઈ કરે છે, તો આ કલમમાં સમાવિષ્ટ કંઈપિણ આવી ફી વસૂલવાની જોગવાઈને અસર કરશે નહીં."

ધ બોમ્બે રેવન્યુ ટ્રિબ્યુનલ રેગ્યુલેશન્સ, ૧૯૫૧ સદર ટ્રિબ્યુનલ એક્ટની કલમ ૧૪ દ્વારા આપવામાં આવેલી સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને બનાવવામાં આવ્યા છે. રેગ્યુલેશન ૫૫ નીચે મુજબ વંચાય છે:-

"૫૫. આ વિનિયમોમાં જોગવાઈ ન હોય તેવી બાબતોમાં ટ્રિબ્યુનલે સિવિલ પ્રોસિજર કોડની જોગવાઈઓનું પાલન કરવું: ટ્રિબ્યુનલ, આ વિનિયમોમાં જોગવાઈ ન હોય તેવી કોર્ટપિણ બાબતમાં, જ્યાં સુધી તે લાગુ પડતી હોય ત્યાં સુધી, ધી કોડ ઓફ સિવિલ પ્રોસિજર, ૧૯૦૮ માં નિર્ધારિત પ્રક્રિયાનું પાલન

કરશે."

જ્યાં સુધી ધ બોમ્બે ટેનન્સી એન્ડ એગ્રીકલ્ચરલ લેન્ડ્સ એક્ટ, ૧૯૪૮ ની જોગવાઈઓનો સંબંધ છે, નીચેની બે જોગવાઈઓ સુસંગત છે:

સદર	ટેનન્સી	એક્ટની	કલમ	૭૬.
-----	---------	--------	-----	-----

"૭૬(૧) ધ બોમ્બે રેવન્યુ ટ્રિબ્યુનલ એક્ટ, ૧૯૫૭ માં કંઈપણ સમાવિષ્ટ હોવા છતાં, કલેક્ટરના કોઈપણ હુકમ સામે માત્ર નીચેના કારણોસર જ સદર અધિનિયમ હેઠળ રચાયેલી ગુજરાત રેવન્યુ ટ્રિબ્યુનલને રિવિઝન માટેની અરજી કરી શકાશે, સિવાય કે કલમ ૩૨પી હેઠળનો હુકમ અથવા કલમ ૩૨જી ની પેટા-કલમ (૪) હેઠળના હુકમ સામેની અપીલમાં થયેલ હુકમ:

(એ) કલેક્ટરનો હુકમ કાયદાથી વિરુદ્ધ હતો, અથવા

(બી) કલેક્ટર કાયદાના કેટલાક મહત્વપૂર્ણ મુદ્દા નક્કી કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યા

હતા, અથવા

(સી) આ અધિનિયમ દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવેલી પ્રક્રિયાને અનુસરવામાં

નોંધપાત્ર ખામી હતી અથવા પુરાવા લેવામાં નિષ્ફળતા રહી હતી અથવા

મહત્વપૂર્ણ પુરાવાનું મૂલ્યાંકન કરવામાં ભૂલ થઈ હતી જેના પરિણામે ન્યાયનો

ભંગ થયો છે.

(૨) આ કલમ હેઠળની અરજીઓનો નિર્ણય કરતી વખતે, ગુજરાત રેવન્યુ ટ્રિબ્યુનલ ગુજરાત રેવન્યુ ટ્રિબ્યુનલ સાથેની ચર્ચા-વિચારણા પછી આ અધિનિયમ હેઠળ બનાવેલા નિયમો દ્વારા નિર્ધારિત પ્રક્રિયાનું પાલન કરશે."

સદર ટેનન્સી એક્ટની કલમ ૭૮.

"૭૮. (૧) અપીલમાં કલેક્ટર અને કલમ ૭૫ હેઠળ અપીલમાં અને કલમ ૭૬ હેઠળ રિવિઝનમાં ગુજરાત રેવન્યુ ટ્રિબ્યુનલ અપીલ અથવા રિવિઝનમાંના હુકમની અથવા તેના અમલની પુષ્ટિ કરી શકે છે, તેમાં ફેરફાર કરી શકે છે અથવા તેને રદ કરી શકે છે અથવા આ અધિનિયમની જોગવાઈઓ અનુસાર કાયદેસર અને યોગ્ય જણાય તેવો અન્ય હુકમ પસાર કરી શકે છે.

(૨) અપીલમાં કલેક્ટરના અથવા ગુજરાત રેવન્યુ ટ્રિબ્યુનલના અથવા અપીલ કે રિવિઝનમાં રાજ્ય સરકારના હુકમોની અમલબજવણી કલમ ૭૩ હેઠળ મામલતદાર અને ટ્રિબ્યુનલના હુકમોની અમલબજવણી માટે પૂરી પાડવામાં આવેલી રીતે કરવામાં આવશે."

૫. પિટિશનની સુનાવણી વખતે, અરજદારો તરફના વિદ્વાન વકીલે નીચે

મુજબની રજૂઆતો કરી હતી:—

૫.૧ સદર ટ્રિબ્યુનલ એક્ટ હેઠળ ટ્રિબ્યુનલની રચના કરવામાં આવી છે અને તેની સત્તાઓ સદર ટ્રિબ્યુનલ એક્ટની પ્રથમ અનુસૂચિમાં સમાવિષ્ટ કાયદાઓ પૂરતી મર્યાદિત છે. સદર ટેનન્સી એક્ટનો સમાવેશ સદર ટ્રિબ્યુનલ એક્ટની પ્રથમ અનુસૂચિમાં કરવામાં આવ્યો નથી અને તેથી, ગુજરાત રેવન્યુ ટ્રિબ્યુનલ, સદર ટ્રિબ્યુનલ એક્ટ હેઠળની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરતી વખતે, સદર ટેનન્સી એક્ટ હેઠળ ઉદ્ભવતા કેસો હાથ ધરી શકતી નથી. માત્ર સદર ટેનન્સી એક્ટની કલમ ૭૬ ની ચોક્કસ જોગવાઈઓના કારણે જ ટ્રિબ્યુનલને સદર ટેનન્સી એક્ટ હેઠળની રિવિઝન અપ્લિકેશનો નક્કી કરવાનું અધિકારક્ષેત્ર સોંપવામાં આવ્યું છે અને તેથી, સદર ટેનન્સી એક્ટની કલમ ૭૬ હેઠળની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરતી વખતે સદર ટ્રિબ્યુનલ એક્ટની કલમ ૧૭ દ્વારા આપવામાં આવેલી સમીક્ષા (રિવ્યૂ) ની સત્તા ગુજરાત રેવન્યુ ટ્રિબ્યુનલને ઉપલબ્ધ નથી.

૫.૨ સદર ટેનન્સી એક્ટની કલમ ૭૬ હેઠળ રિવિઝનની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરતી વખતે, સદર ટેનન્સી એક્ટની કલમ ૭૬(૨) ની જોગવાઈઓના આધારે, ટ્રિબ્યુનલે સદર ટેનન્સી એક્ટ હેઠળ બનાવેલા નિયમો દ્વારા નિર્ધારિત પ્રક્રિયાનું પાલન કરવાનું રહેશે. સદર ટેનન્સી એક્ટની કલમ ૭૬ એવી જોગવાઈ પણ કરે છે કે કલમ ૭૬ હેઠળ રિવિઝનમાં ગુજરાત રેવન્યુ ટ્રિબ્યુનલ અપીલ અથવા રિવિઝનમાંના અથવા અમલબજવાણીમાંના હુકમની પુષ્ટિ કરી શકે છે, તેમાં ફેરફાર કરી શકે છે અથવા તેને રદ કરી શકે છે અથવા સદર ટેનન્સી એક્ટની જોગવાઈઓ અનુસાર કાયદેસર અને યોગ્ય જણાય તેવો અન્ય હુકમ પસાર કરી

શકે છે. તેવી જ રીતે, સદર ટેનન્સી એક્ટ હેઠળ રિવિઝનમાં ગુજરાત રેવન્યુ ટ્રિબ્યુનલના હુકમોની અમલબજવણી મામલતદાર અને એગ્રીકલ્ચરલ લેન્ડ ટ્રિબ્યુનલના હુકમોની અમલબજવણી માટે પૂરી પાડવામાં આવેલી રીતે કરવાની રહે છે. આમ, સદર ટેનન્સી એક્ટની કલમ ૭૬ હેઠળ રિવિઝનની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરતી વખતે, ટ્રિબ્યુનલ સદર ટ્રિબ્યુનલ એક્ટ હેઠળની કોઈપણ સત્તાનો ઉપયોગ કરતી નથી અને તેથી, સદર ટેનન્સી એક્ટની કલમ ૭૬ હેઠળ રિવિઝન અપ્લિકેશનોનો નિર્ણય કરતી વખતે સદર ટ્રિબ્યુનલ એક્ટની કલમ ૧૭ દ્વારા આપવામાં આવેલી રિવ્યૂની સત્તા ગુજરાત રેવન્યુ ટ્રિબ્યુનલને ઉપલબ્ધ નથી. સદર ટ્રિબ્યુનલ એક્ટ પોતે ગુજરાત રેવન્યુ ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા સદર ટ્રિબ્યુનલ એક્ટ હેઠળ ઉપયોગમાં લેવાતી સત્તાઓ અને એ જ ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા સદર ટેનન્સી એક્ટ હેઠળ ઉપયોગમાં લેવાતી સત્તાઓ વચ્ચેનો તફાવત સ્પષ્ટ કરે છે. સદર ટેનન્સી એક્ટની કલમ ૧૮ આ તફાવત પર પ્રકાશ પાડે છે.

૫.૩ જ્યારે પણ ધારાસભાએ ગુજરાત રેવન્યુ ટ્રિબ્યુનલને રિવ્યૂની સત્તાઓ આપવાનું યોગ્ય માન્યું છે, ત્યારે તેણે સ્પષ્ટ અને અસંદિગ્ધ રીતે આવી જોગવાઈ કરી છે, પરંતુ સદર ટેનન્સી એક્ટ હેઠળ રિવિઝનની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરતી વખતે ટ્રિબ્યુનલને રિવ્યૂની આવી કોઈ સત્તા આપવામાં આવી નથી તે હકીકત જ એક સ્પષ્ટ સંકેત છે કે સદર ટેનન્સી એક્ટ હેઠળ રિવિઝન અપ્લિકેશનોનો નિર્ણય કરતી વખતે ટ્રિબ્યુનલ પાસે રિવ્યૂની કોઈ સત્તા હોવી જોઈએ નહીં. ગુજરાત રેવન્યુ ટ્રિબ્યુનલ ધ ગુજરાત એગ્રીકલ્ચરલ લેન્ડ સિલિંગ એક્ટ, ૧૯૬૦

ની કલમ ૩૬ ની જોગવાઈઓ હેઠળ અપીલની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરતી વખતે સદર અધિનિયમની કલમ ૩૬(૩) ની જોગવાઈઓના આધારે રિવ્યૂની સત્તા ધરાવે છે જે ટ્રિબ્યુનલને ધી કોડ ઓફ સિવિલ પ્રોસિજર, ૧૯૦૮ હેઠળ સિવિલ એપેલેટ કોર્ટની તમામ સત્તાઓ આપે છે. સદર ટેનન્સી એક્ટમાં આવી જોગવાઈની ગેરહાજરીમાં, તે સ્પષ્ટ છે કે સદર ટેનન્સી એક્ટની કલમ ૭૬ હેઠળ રિવિઝનની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરતી ટ્રિબ્યુનલ પાસે રિવ્યૂની કોઈ સત્તા નથી.

૫.૪ અરજદારો તરફના વિદ્વાન વકીલે સર્વોચ્ચ અદાલતના નીચેના નિર્ણયો પર આધાર રાખ્યો હતો:-

૧.	એ.આઈ.આર.	૧૯૮૦	એસ.સી.	૧૨૭૩
૨.	જે.ટી.	૧૯૯૩	(૩) એસ.સી.	૫૯૪
૩.	એ.આઈ.આર.	૧૯૭૨	એસ.સી.	૨૫૨૩
૪.	એ.આઈ.આર.	૧૯૭૯	એસ.સી.	૧૮૧૪
૫.	એ.આઈ.આર. ૧૯૮૦ એસ.સી. ૧૪૬૧/૬૭૪			

૬. બીજી તરફ, સામાવાળા નં. ૨ થી ૮ (જે હવે પછી "સામાવાળા(ઓ)" તરીકે ઉલ્લેખિત છે) તરફના વિદ્વાન વકીલ શ્રી એ.જે. પટેલે નીચે મુજબ રજૂઆત કરી હતી:-

૬.૧ જ્યારે કલમ ૯ ની પેટા-કલમ (૧) સદર અધિનિયમની પ્રથમ અનુસૂચિમાં

નિર્દિષ્ટ કાયદાઓની જોગવાઈઓ હેઠળ ઉદ્ભવતા કેસોના સંબંધમાં અધિકારીઓના આદેશો સામેની અપીલો સ્વીકારવા અને તેનો નિર્ણય કરવા તથા તેમાં સુધારો (રિવિઝન) કરવાનું અધિકારક્ષેત્ર ટ્રિબ્યુનલને આપે છે, ત્યારે કલમ ૯ ની પેટા-કલમ (૨) અને (૩) રાજ્ય સરકારને પ્રથમ અનુસૂચિમાંની કોઈપણ નોંધ ઉમેરવા અથવા રદ કરવાની સત્તા આપે છે. તદુપરાંત સદર અધિનિયમની કલમ ૧૨ એવી જોગવાઈ કરે છે કે આ અધિનિયમમાં સમાવિષ્ટ કંઈપણ બાબત અપીલો, અરજીઓ કે રિવિઝન સ્વીકારવા અને તેનો નિર્ણય કરવા માટે તે સમયે અમલમાં રહેલા અન્ય કોઈપણ કાયદા દ્વારા અથવા તે હેઠળ ટ્રિબ્યુનલને આપવામાં આવેલી કોઈપણ સત્તાઓ અથવા કાર્યોને અસર કરશે નહીં. કલમ ૧૨ આમ એવી જોગવાઈ ધરાવે છે જે પ્રથમ અનુસૂચિમાં નિર્દિષ્ટ કાયદાઓ ઉપરાંતની છે. તેથી, ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ પેઝિંગ રહેલી સમીક્ષા હેઠળનો હુકમ સદર અધિનિયમની કલમ ૧૨ સાથે વંચાણે લેતા કલમ ૯ માં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓ અનુસાર પસાર કરવામાં આવ્યો હતો.

૬.૨ તદુપરાંત, સદર અધિનિયમની કલમ ૧૭ ટ્રિબ્યુનલના હુકમોની સમીક્ષા (રિવ્યૂ) ની જોગવાઈ કરે છે. પોતાના નિર્ણયની સમીક્ષા કરવાની સત્તા માત્ર પ્રથમ અનુસૂચિમાં નિર્દિષ્ટ કાયદાઓની જોગવાઈઓ હેઠળ ઉદ્ભવતા કેસોના સંબંધમાં ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા આપવામાં આવેલા નિર્ણય પૂરતી મર્યાદિત રાખી શકાય નહીં કારણ કે સદર અધિનિયમની કલમ ૧૨ પોતે એવી ધારણા કરે છે કે ટ્રિબ્યુનલને અન્ય કાયદાઓની જોગવાઈઓ હેઠળ ઉદ્ભવતા કેસોના સંબંધમાં

પણ અપીલ/રિવિઝન સાંભળવાનું અધિકારક્ષેત્ર આપી શકાય છે. સદર ટેનન્સી એક્ટ, ગુજરાત એગ્રીકલ્ચરલ લેન્ડ સિલિંગ એક્ટ અને ગુજરાત દેવસ્થાન ઇનામ નાબૂદી અધિનિયમ અને તેવા અન્ય મુદતી નાબૂદી કાયદાઓ ગુજરાત રેવન્યુ ટ્રિબ્યુનલને એપેલેટ અને/અથવા રિવિઝનલ અધિકારક્ષેત્ર આપે છે. સદર ટેનન્સી એક્ટ હેઠળના કેસોના સંબંધમાં ટ્રિબ્યુનલનું રિવિઝનલ અધિકારક્ષેત્ર સદર ટેનન્સી એક્ટની કલમ ૭૬ ની જોગવાઈઓ દ્વારા આપવામાં આવ્યું છે. તેથી સદર અધિનિયમની કલમ ૭૬(૧) ના પ્રારંભિક શબ્દો સ્પષ્ટપણે એવી ધારણા કરે છે કે ગુજરાત રેવન્યુ ટ્રિબ્યુનલનું અધિકારક્ષેત્ર જે અન્યથા સદર ટ્રિબ્યુનલ એક્ટની કલમ ૯(૧) દ્વારા પ્રથમ અનુસૂચિના કાયદાઓ પૂરતું મર્યાદિત હતું, તે સદર ટ્રિબ્યુનલ એક્ટની કલમ ૧૨ સાથે વંચાણે લેતા સદર ટેનન્સી એક્ટની કલમ ૭૬ માં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓ દ્વારા વિસ્તૃત બને છે. સદર ટેનન્સી એક્ટની કલમ ૭૬ હેઠળનું આ રિવિઝનલ અધિકારક્ષેત્ર આમ સ્પષ્ટપણે સદર ટ્રિબ્યુનલ એક્ટની કલમ ૧૨ ને સંદર્ભિત છે. તેથી, ધારાસભાએ સદર ટેનન્સી એક્ટની કલમ ૭૬ હેઠળ ટ્રિબ્યુનલને રિવિઝનલ અધિકારક્ષેત્ર આપતી વખતે એવી ધારણા કરી હતી કે સદર ટેનન્સી એક્ટની કલમ ૭૬ હેઠળ ગુજરાત રેવન્યુ ટ્રિબ્યુનલના અધિકારક્ષેત્રનો વ્યાપ અને મર્યાદા સદર ટ્રિબ્યુનલ એક્ટની કલમ ૯ હેઠળ ટ્રિબ્યુનલના અધિકારક્ષેત્રના વ્યાપ અને મર્યાદા જેટલી જ વિશાળ હશે અને તેથી, સદર ટ્રિબ્યુનલ એક્ટની કલમ ૧૭ હેઠળ ટ્રિબ્યુનલને ખાસ આપવામાં આવેલી રિવ્યૂની સત્તા સદર ટેનન્સી એક્ટની કલમ ૭૬ હેઠળ રિવિઝનલ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરતી વખતે પણ ઉપલબ્ધ છે. સદર

ટ્રિબ્યુનલ એક્ટની કલમ ૧૭ માં ધારાસભા દ્વારા વપરાયેલી ભાષા ખાસ કરીને "કોઈપણ કેસમાં તેના પોતાના નિર્ણય અથવા હુકમ" શબ્દોનો ઉપયોગ કરે છે જે સદર ટેનન્સી એક્ટની કલમ ૭૬ હેઠળ ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા આપવામાં આવેલા નિર્ણયોને પણ સમાવી લેવા માટે પૂરતા વિશાળ છે.

૬.૩ તે સિવાય પણ સદર ટ્રિબ્યુનલ એક્ટની કલમ ૧૪ દ્વારા આપવામાં આવેલી સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને બનાવવામાં આવેલા ધ બોમ્બે રેવન્યુ ટ્રિબ્યુનલ રેગ્યુલેશન્સ, ૧૯૫૧ નું રેગ્યુલેશન ૫૫ સદર વિનિયમોમાં જોગવાઈ ન હોય તેવી બાબતોમાં સિવિલ પ્રોસિજર કોડની લાગુ પડવાની જોગવાઈ કરે છે. તેથી, જો સદર ટ્રિબ્યુનલ એક્ટની કલમ ૧૭ હેઠળ રિવ્યૂની સત્તા ઉપલબ્ધ ન હોય તો પણ, ધી કોડ ઓફ સિવિલ પ્રોસિજરની કલમ ૧૦૪ અને ઓર્ડર ૪૭ ની જોગવાઈઓ દ્વારા ટ્રિબ્યુનલને રિવ્યૂની સત્તા ચોક્કસપણે ઉપલબ્ધ છે.

૭. પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલશ્રીઓને સાંભળ્યા પછી, આ કોર્ટ અરજદારો તરફના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતમાં નોંધપાત્ર તથ્ય જુએ છે કે સદર ટ્રિબ્યુનલ એક્ટની કલમ ૧૭ હેઠળ રિવ્યૂની સત્તા માત્ર સદર ટ્રિબ્યુનલ એક્ટની પ્રથમ અનુસૂચિમાં નિર્દિષ્ટ કાયદાઓ હેઠળ ઉદ્ભવતા કેસોના સંબંધમાં જ ઉપલબ્ધ છે. સદર ટ્રિબ્યુનલ એક્ટની કલમ ૯ ની જોગવાઈઓ સ્પષ્ટપણે જણાવે છે કે સદર ટ્રિબ્યુનલ એક્ટ હેઠળ અપીલ અને રિવિઝન સ્વીકારવા અને નક્કી કરવા માટે ટ્રિબ્યુનલને આપવામાં આવતી સત્તાઓ માત્ર સદર ટ્રિબ્યુનલ એક્ટની પ્રથમ અનુસૂચિમાં નિર્દિષ્ટ કાયદાઓના સંબંધમાં જ છે. સ્વીકાર્યપણે,

સદર ટેનન્સી એક્ટનો સમાવેશ સદર ટ્રિબ્યુનલ એક્ટની પ્રથમ અનુસૂચિમાં થયેલ નથી. તેથી, ટ્રિબ્યુનલ સદર ટ્રિબ્યુનલ એક્ટ હેઠળની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરતી વખતે, સદર ટેનન્સી એક્ટ હેઠળ ઉદ્ભવતા કેસો સાથે વ્યવહાર કરી શકતી નથી. સદર ટ્રિબ્યુનલ એક્ટની કલમ ૧૨ ની જોગવાઈઓ હેઠળ પણ, ટ્રિબ્યુનલ સદર ટેનન્સી એક્ટ હેઠળ અપીલ અથવા રિવિઝન સ્વીકારવાની સ્થિતિમાં રહેશે નહીં કારણ કે સદર ટેનન્સી એક્ટ પ્રથમ અનુસૂચિમાંના કાયદાઓ પૈકીનો એક નથી. સદર અધિનિયમની કલમ ૧૨ જે કંઈ કરે છે તે માત્ર અન્ય કાયદાઓ હેઠળના આદેશોમાંથી ઉદ્ભવતી અપીલો/રિવિઝનનો નિર્ણય કરવાની સત્તા ટ્રિબ્યુનલને આપવાની ધારાસભાની સત્તાઓનું રક્ષણ કરે છે અને તે રીતે જ સદર ટેનન્સી એક્ટની કલમ ૭૬ ની વિશિષ્ટ જોગવાઈઓ દ્વારા ટ્રિબ્યુનલને સદર ટેનન્સી એક્ટની કલમ ૭૬ હેઠળ રિવિઝન અરજીઓ સાંભળવાની સત્તા આપવામાં આવી છે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, સદર ટ્રિબ્યુનલ એક્ટની કલમ ૧૨ જે કંઈ કરે છે તે માત્ર અપીલ/રિવિઝન અથવા અન્ય કાર્યવાહી સ્વીકારવા અને તેનો નિર્ણય કરવા માટે અન્ય કોઈપણ કાયદા દ્વારા અથવા તે હેઠળ તેને સોંપવામાં આવેલી અથવા સોંપી શકાય તેવી ટ્રિબ્યુનલની સત્તાઓ અથવા કાર્યોને સુરક્ષિત રાખવાનું છે. સદર ટ્રિબ્યુનલ એક્ટની કલમ ૧૨ અન્ય કોઈપણ કાયદા હેઠળ ટ્રિબ્યુનલની સત્તાઓ અથવા કાર્યોમાં કોઈ વધારો કરતી નથી. તેથી, જો સદર અધિનિયમની કલમ ૭૬ હેઠળ રિવિઝનલ સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે સદર ટેનન્સી એક્ટ ટ્રિબ્યુનલ પર રિવ્યૂની કોઈ સત્તા આપતો નથી, તો સદર ટ્રિબ્યુનલ એક્ટની કલમ ૧૭ ને વધુ

વ્યાપક અર્થ આપવા માટે સદર ટ્રિબ્યુનલ એક્ટની કલમ ૧૨ નો આશરો લઈ શકાય નહીં. "ટ્રિબ્યુનલ કોઈપણ કેસમાં પોતાના નિર્ણય અથવા હુકમની સમીક્ષા કરી શકે છે....." શબ્દોનો અર્થ માત્ર એટલો જ થાય છે કે ટ્રિબ્યુનલ સદર ટ્રિબ્યુનલ એક્ટની પ્રથમ અનુસૂચિમાંના કોઈપણ કાયદા હેઠળ ઉદ્ભવતા કોઈપણ કેસમાં તેના પોતાના નિર્ણય અથવા હુકમની સમીક્ષા કરી શકે છે. જો ધારાસભાનો એવો આશય હોત કે સદર ટેનન્સી એક્ટની કલમ ૭૬ હેઠળ રિવિઝનલ સત્તાનો ઉપયોગ કરતી ટ્રિબ્યુનલ સદર ટ્રિબ્યુનલ એક્ટ હેઠળ ટ્રિબ્યુનલને આપવામાં આવેલી તમામ સત્તાઓનો ઉપયોગ કરી શકે, તો સદર ટેનન્સી એક્ટની કલમ ૭૬ ની પેટા-કલમ (૨) ના શબ્દો તદ્દન અલગ હોત. ધારાસભા ફક્ત એવી જોગવાઈ કરી શકી હોત અને કરી હોત કે સદર ટેનન્સી એક્ટની કલમ ૭૬ હેઠળની અરજીઓનો નિર્ણય કરતી વખતે, ગુજરાત રેવન્યુ ટ્રિબ્યુનલ તે જ સત્તાઓનો ઉપયોગ કરશે અને તે જ પ્રક્રિયાનું પાલન કરશે જે ધ બોમ્બે રેવન્યુ ટ્રિબ્યુનલ એક્ટ, ૧૯૫૭ હેઠળ ટ્રિબ્યુનલને આપવામાં આવી છે અને તેના માટે નિર્ધારિત કરવામાં આવી છે. એ નોંધવું જરૂરી છે કે સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૪૭, રુલ ૧ ની જોગવાઈઓ દ્વારા આપવામાં આવેલી સમીક્ષાની સત્તા એ એક મૂળભૂત સત્તા છે અને તે માત્ર પ્રક્રિયાની બાબત નથી. સદર ટેનન્સી એક્ટની જોગવાઈઓ ગુજરાત રેવન્યુ ટ્રિબ્યુનલને સમીક્ષાની આવી કોઈ સત્તા આપતી નથી. સદર ટેનન્સી એક્ટની કલમ ૭૬ હેઠળ ટ્રિબ્યુનલની રિવિઝનલ સત્તા પોતે સંકુચિત રીતે મર્યાદિત છે. ટ્રિબ્યુનલે કોઈ મૂળ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવાનો નથી, પરંતુ જો હુકમ કાયદાથી વિરુદ્ધ હોય અથવા જો કલેક્ટર

કાયદાના કેટલાક મહત્વપૂર્ણ મુદ્દા નક્કી કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યા હોય અથવા જો પ્રક્રિયામાં નોંધપાત્ર ખામી હોય અથવા પુરાવા લેવામાં નિષ્ફળતા રહી હોય અથવા મહત્વપૂર્ણ પુરાવાનું મૂલ્યાંકન કરવામાં ભૂલ થઈ હોય જેના પરિણામે ન્યાયનો ભંગ થયો હોય, તો તે માત્ર કલેક્ટરના આદેશો પર રિવિઝનમાં બેસે છે. તેથી, ધારાસભા સદર ટ્રિબ્યુનલ એક્ટની કલમ ૧૭ ના પ્રથમ પ્રોવિસોમાં સમાવિષ્ટ વધારાની સત્તાઓ આપવાનો આશય ધરાવતી હોવાનું જણાતું નથી કે જેમાં સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૪૭ રુલ ૧ હેઠળ સમીક્ષાના આધારો જેવા જ સમીક્ષાના આધારો સમાવિષ્ટ છે. તેથી, સામાવાળાના વિદ્વાન વકીલની એવી દલીલ સ્વીકારી શકાય નહીં કે સદર ટેનન્સી એક્ટની કલમ ૭૬ હેઠળ રિવિઝનલ સત્તાઓનો ઉપયોગ કરતી ટ્રિબ્યુનલની સમીક્ષાની સત્તા સદર ટ્રિબ્યુનલ એક્ટની કલમ ૧૨ સાથે વંચાણે લેતા કલમ ૧૭ ની જોગવાઈઓમાંથી ઉદ્ભવતી હોવાનું અનુમાન લગાવવું જોઈએ.

૮. જો કે, આ બાબતનો આટલેથી જ અંત આવતો નથી કારણ કે આ પિટિશનમાં ઉપસ્થિત કરવામાં આવેલ પ્રશ્ન ૩૯(૩) જી.એલ.આર. ૧૮૯૨ ના રામ કિરપાલ વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય ના કેસમાં આ કોર્ટની ડિવિઝન બેંચના નિર્ણય દ્વારા આવરી લેવાયેલો ગણવો જોઈએ. સદર નિર્ણયમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે "સામાન્ય નિયમ તરીકે, ચુકાદો, હુકમનામું અથવા આખરી હુકમ એકવાર તૈયાર થઈ ગયા પછી અને તેના પર સહી થઈ ગયા પછી, જે કોર્ટ અથવા ટ્રિબ્યુનલે તે ઉચ્ચાર્યો હોય તેના દ્વારા તેમાં પાછળથી કોઈપણ રીતે ફેરફાર, પરિવર્તન કે સુધારો કરી શકાતો નથી. જો કે, સદર સામાન્ય

નિયમમાં એક સુસ્થાપિત અપવાદ રહેલો છે. કાયદાનો આ એક સિદ્ધાંત છે કે કોર્ટના કોઈ કૃત્યથી કોઈ પણ માણસને પૂર્વગ્રહ થવો જોઈએ નહીં – *actus curiae neminem gravabit* (અદાલતનું કાર્ય કોઈને નુકસાન પહોંચાડતું નથી). દરેક ટ્રિબ્યુનલ પાસે પોતાના દ્વારા કરવામાં આવેલી કોઈપણ ભૂલને સુધારવા માટે વૈધાનિક અધિકારક્ષેત્ર ઉપરાંત અંતર્ગત અધિકારક્ષેત્ર હોય છે, તે આવા અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરી શકે છે અને યોગ્ય કેસમાં જ્યારે તેનો અંતરાત્મા જાગૃત થાય અને જો તે માને કે આવી સત્તાઓનો ઉપયોગ કર્યા વિના ન્યાયના ઉદ્દેશો નિષ્ફળ જશે ત્યારે તેનો ઉપયોગ કરી શકે છે."

(ભારપૂર્વક

ઉમેરેલ)

જે.કે. સિન્થેટીક્સ વિરુદ્ધ કલેક્ટર ઓફ સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ, ૧૯૯૬ (૬) એસ.સી.સી. ૯૨, સત્યનારાયણ લક્ષ્મીનારાયણ હેગડે અને અન્ય વિરુદ્ધ મલ્લિકાર્જુન બી. તિરિમેલા, એ.આઈ.આર. ૧૯૬૦ એસ.સી. ૧૩૭ અને ગ્રિન્ડલેઝ બેંક લિમિટેડ વિરુદ્ધ સેન્ટ્રલ ગવર્નમેન્ટ ઇન્ડસ્ટ્રિયલ ટ્રિબ્યુનલ અને અન્ય, ૧૯૮૦ (પૂરક) એસ.સી.સી. ૪૨૦ ના કેસોમાં તેમજ એસ. નાગરાજ અને અન્ય વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ કર્ણાટક અને અન્ય, જે.ટી. ૧૯૯૩(૫) એસ.સી. ૨૭ ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયોને ધ્યાનમાં લીધા પછી ડિવિઝન બેંચ દ્વારા ઉપરોક્ત સિદ્ધાંત સ્થાપિત કરવામાં આવ્યો છે.

એ બાબત પણ વધુમાં નોંધવી જરૂરી છે કે ડિવિઝન બેંચે મૂળભૂત સમીક્ષા (સબસ્ટેન્ટિવ રિવ્યૂ) અને પ્રક્રિયાગત સમીક્ષા (પ્રોસિજરલ રિવ્યૂ) વચ્ચે વધુ તફાવત કર્યો છે. ડિવિઝન બેંચે ઠરાવ્યું છે કે કોઈપણ વૈધાનિક જોગવાઈની ગેરહાજરીમાં પણ દરેક ટ્રિબ્યુનલમાં પ્રક્રિયાગત સમીક્ષાની સત્તા અંતર્ગત હોય છે અને માત્ર મૂળભૂત સમીક્ષા માટે જ જે કાયદા હેઠળ ટ્રિબ્યુનલની સ્થાપના કરવામાં આવી હોય અથવા અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવામાં આવતો હોય તે કાયદામાં ચોક્કસ વૈધાનિક જોગવાઈ દાખલ કરવી જરૂરી છે.

૯. તેથી, એવી સ્પષ્ટતા કરવી જરૂરી છે કે "સમીક્ષા" (રિવ્યૂ) શબ્દપ્રયોગનો ઉપયોગ બે અલગ-અલગ અર્થમાં થાય છે, એટલે કે, (૧) એક પ્રક્રિયાગત સમીક્ષા કે જે કોર્ટ અથવા ટ્રિબ્યુનલમાં પોતાની કોઈ ગેરસમજ હેઠળ પસાર કરાયેલા સ્પષ્ટપણે ભૂલભરેલા હુકમને બાજુ પર રાખવા માટે અંતર્ગત અથવા ગર્ભિત હોય છે, અને (૨) ગુણદોષના આધારે સમીક્ષા કે જ્યારે સુધારવા માંગતી ભૂલ કાયદાની હોય અને રેકૉર્ડ પર દેખીતી હોય. જ્યારે કોઈ પ્રક્રિયાગત ખામીને કારણે સમીક્ષા માંગવામાં આવે છે, ત્યારે ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા અજાણતાં થયેલી ભૂલને તેની પ્રક્રિયાના દુરુપયોગને રોકવા માટે *ex debito justitiae* (ન્યાયના હિતમાં) સુધારવી આવશ્યક છે, અને આવી સત્તા દરેક કોર્ટ અથવા ટ્રિબ્યુનલમાં રહેલી હોય છે. સમીક્ષા કરવાની સત્તા કાયદા દ્વારા ખાસ રીતે અથવા જરૂરી ગર્ભિતાર્થ દ્વારા આપવી આવશ્યક છે તે સિદ્ધાંત જ્યુડિશિયલ ટ્રિબ્યુનલના નિર્ણયોને લાગુ પડતો નથી કે જેણે તેની સમક્ષના પક્ષકારોને સંપૂર્ણ ન્યાય આપવાનો હોય છે. આ સિદ્ધાંતને જ્યુડિશિયલ ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા આપવામાં

આવેલા નિર્ણયો સુધી લંબાવવાથી ખરેખર અનિચ્છનીય અને ચોંકાવનારા પરિણામો આવશે. આ સામાન્ય સિદ્ધાંત, અલબત્ત, એ શરતને અધીન છે કે જો કાયદામાં ઉપરોક્ત સામાન્ય સિદ્ધાંતથી વિરુદ્ધ કોઈ સંકેત હોય તો પ્રક્રિયાગત સમીક્ષાની આવી સત્તાને પણ બાકાત રાખી શકાય છે. સદર ટેનન્સી એક્ટની યોજનાની તપાસ કર્યા પછી, તે સ્પષ્ટ છે કે પ્રક્રિયાગત સમીક્ષા માટે ટ્રિબ્યુનલની અંતર્ગત સત્તાને બાકાત રાખવા માટે ઉપરોક્ત સામાન્ય સિદ્ધાંતથી વિરુદ્ધ કંઈ નથી.

૧૦. ઉપરોક્ત ચર્ચાને ધ્યાનમાં લેતાં, એવું ઠરાવવું આવશ્યક છે કે સદર ટેનન્સી એક્ટની કલમ ૭૬ હેઠળ રિવિઝનલ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરતી વખતે, ટ્રિબ્યુનલ પાસે પ્રક્રિયાગત સમીક્ષાની સત્તા છે જે દરેક ટ્રિબ્યુનલમાં અંતર્ગત હોય છે, પરંતુ તેની પાસે મૂળભૂત સમીક્ષા (સબસ્ટેન્ટિવ રિવ્યૂ) ની સત્તા નથી. તેથી, ટ્રિબ્યુનલ ગુણદોષ પર બાબતની ફરીથી સુનાવણી કરી શકતી નથી.

૧૧. એ સ્પષ્ટ કરવામાં આવે છે કે આ કોર્ટ પક્ષકારો વચ્ચેના વિવાદોના ગુણદોષમાં ગઈ નથી અને કોર્ટે માત્ર એ વ્યાપક પ્રશ્નની તપાસ કરી છે કે શું સદર ટેનન્સી એક્ટની કલમ ૭૬ હેઠળ રિવિઝનલ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરતી ટ્રિબ્યુનલ પાસે પોતાના નિર્ણયની સમીક્ષા કરવાની સત્તા છે કે કેમ.

૧૨. ઉપરોક્ત ચર્ચાને ધ્યાનમાં લેતાં, એવું ઠરાવવામાં આવે છે કે ધ બોમ્બે ટેનન્સી એન્ડ એગ્રીકલ્ચરલ લેન્ડ્સ એક્ટ, ૧૯૪૮ ની કલમ ૭૬ હેઠળ

રિવિઝનની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરતી ગુજરાત રેવન્યુ ટ્રિબ્યુનલ પાસે સદર અધિનિયમમાં અથવા ધ બોમ્બે રેવન્યુ ટ્રિબ્યુનલ એક્ટ, ૧૯૫૭ માં સમાવિષ્ટ કોઈપણ વૈધાનિક જોગવાઈઓના આધારે પોતાના નિર્ણયની સમીક્ષા કરવાની સત્તા નથી, તેમ છતાં આ કોર્ટની ડિવિઝન બેંચ દ્વારા ૩૯(૩) જી.એલ.આર. ૧૮૯૨ ના રામ કિરપાલ વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય ના કેસમાં સમજાવ્યા મુજબ ટ્રિબ્યુનલ પાસે પ્રક્રિયાગત સમીક્ષાની અંતર્ગત સત્તા રહેલી છે.

આ ચુકાદામાં કરવામાં આવેલા ઉપરોક્ત સ્પષ્ટીકરણ અને અવલોકનોને અધીન પિટિશન તદનુસાર ફગાવી દેવામાં આવે છે. ખર્ચ અંગે કોઈ હુકમ કર્યા વિના રૂલ ડિસ્ચાર્જ કરવામાં આવે છે.

સહી/—

૧૨ મે, ૧૯૯૯ (એમ.એસ. શાહ, ન્યાયમૂર્તિ)

આ તબક્કે અરજદારો તરફના વિદ્વાન વકીલ શ્રી તુષાર મહેતા અરજ કરે છે કે અરજદારોને કાયદા અનુસાર આગળની કાર્યવાહી કરવા સક્ષમ બનાવવા માટે અગાઉ આપવામાં આવેલી વચગાળાની રાહત બે મહિના માટે ચાલુ રાખવામાં આવે. તેથી, એવો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે કે અગાઉ આપવામાં આવેલી વચગાળાની રાહત તારીખ ૩૦.૬.૧૯૯૯ સુધી ચાલુ રહેશે.

સહી / –

૧૨ મે, ૧૯૯૯ (એમ.એસ. શાહ, ન્યાયમૂર્તિ)

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.